

ANMELDELSER

Vassos Argyrou: *Anthropology and the Will to Meaning. A Postcolonial Critique.* London: Pluto Press 2002. 129 sider. ISBN 0-7453-1859-2 (pb). Pris: £15.99. ISBN 0-7453-1860-6 (hb). Pris: £50.

På bagsiden af Vassos Argyrou's bog fremhæves det, at denne bog „fremsetter en slagkraftig kritik af både moderne og postmoderne antropologi, som afslører den selvcentrerede logik, der hersker inden for den antropologiske humanisme“. Det pointeres endvidere, at Argyrou i bogen argumenterer for, at antropologers „vidensdrift“ ikke er drevet af et begær efter magt, men et begær efter at komme til at betyde. Som sådan lægger bagsideteksten op til en spændende diskussion om antropologiens muligheder og begrænsninger i et ofte betændt miljø, hvad undertitlen „en postkolonial kritik“ da også signalerer. Argyrou's ærinde er selve den antropologiske videnskabs grundlag, og den slags bøger er spændende læsning, for de der leder efter en vej ud af repræsentationsjunglen, eller repræsentationskrisen. Men som jeg vil komme ind på i den følgende kritiske diskussion af Argyrou's bog, er der ingen vej ud af repræsentationsjunglen uden torne, og tornene bliver ikke mindre skarpe af bogens uafklarede udsigelsespunkt.

Havde Vassos Argyrou (eller forlaget?) ikke insisteret på tilføjelsen „A Postcolonial Critique“, havde jeg måske ikke fået tilbudt hvervet med at anmelde bogen, og indfaldsvinklen til Argyrou's bog var måske blevet en anden. Nu står den der som en markør af, hvor Argyrou's kritiske indlæg i en langvarig debat om antropologiens krise – en „crisis of representation“ – kommer fra. Denne markør må jeg selvfølgelig forholde mig til, og det gør desværre, at jeg må starte anmeldelsen med en modmarkør. Denne bog har meget lidt med postkolonial kritik eller teori at gøre, både fordi dens reference til postkolonial kritik og teori er for sporadisk, men også, og det er langt værre, fordi Argyrou ikke har forstået, hvad det postkoloniale felt repræsenterer. Det skyldes nok især, at han i det postkoloniale regi udelukkende, men langt fra overbevisende, læner sig op ad Edward Said og hans bog *Orientalisme*. I sig selv et smalt og ikke uproblematisk nedslagspunkt. Said har i et interview udtrykt sin skepsis over for det postkoloniale felt, som andre har gjort ham til en talsfader for. Selv om Said gennem sin kritiske diskussion af orientalismen og i sit repræsentationsbegreb selvfølgelig er blevet et vigtigt referencepunkt for forståelsen af skellet mellem „selvet“ og den „anden“ i en vestlig ikke-vestlig kontekst, er det ikke lige præcis i den antropologiske sammenhæng, at Said slår ned. Det er der andre, der gør, også med særlig fokus på antropologiens udviklingshistorie. Eftersom samme historie er et vigtigt udgangspunkt for Argyrou's kritik, virker det derfor noget uforståeligt, at han ikke fremhæver nogle af disse folk og bruger

dem som et input til sit diskursive udgangspunkt, der handler om, hvordan antropologerne/etnologerne udgør en avantgardistisk bevægelse, der har stræbt efter at få trukket den „anden“ ud af langt mere deterministiske forståelser. Disse forståelser bygger på en opfattelse af den „anden“ som barbarisk, statisk og alle de andre minusord, som kendes især fra højimperialismens tid, der jo er sammenfaldende med starten på antropologiens institutionalisering som videnskab. Det ville have været oplagt at tage fat i bøger som Robert Youngs *Colonial Desire* og Peter Hulmes *Colonial Encounters*, som præcis behandler samspillet mellem antropologi, eurocentrisme og kolonialisme. Ikke at dette nødvendigvis behøver at være udtryk for, at man deler deres kritik af antropologiens videnskabshistorie, men det ville så have været her, man kunne sætte ind med en kritik og finde sit eget postkoloniale ståsted. I den mere nutidige kontekst kunne indiske og srilankanske antropologer have fungeret som det korrektiv, man kunne måle de vestlige antropologers evne til ikke at reproducere den „anden“ på. Her må vi nøjes med en enkelt og ikke udfoldet reference til Stanley Tambiah. Lad mig hastigt tilføje, at det ikke er, fordi jeg mener, den „indfødte“ antropolog har nøglen til en endegyldig forståelse af et „indfødte“ univers, men den „indfødte“ antropolog har nødvendigvis en anden indfaldsvinkel til den eurocentriske arvemasse, der måtte findes i antropologien, som eksempelvis Veena Das påpeger det i sin bog *Critical Events*.

Sådan set er en af ironierne ved Argyrous projekt, at det postkoloniale ikke er noget, man kan skrive sig ud af eller hæve sig over, for så ophører det med at eksistere som felt. Det postkoloniale ville i en antropologisk sammenhæng omfatte to hovedtræk: Det ene består i, at det postkoloniale har en historisk forankring til en konkretiseret praksis i en kolonial virkelighed, som fortsætter efter selve kolonitidens afslutning. Den anden er, at det postkoloniale også udfolder en kritik af en teoretisk arvemasse fra eksempelvis oplysningstid og højimperialisme, som gør omsættelsen af antropologisk teori til praksis til et problemfyldt felt. Det er der for så vidt ikke noget kontroversielt i, og eksempelvis den fortløbende diskussion af, hvad antropologer skal deltage i og ikke deltage i, når eksempelvis spørgsmål om landrettigheder, præmisser for udvinding af mineraler fra „indfødte“ jord osv. rejses, er et konkret eksempel på de dilemmaer, som antropologer forsøger at forholde sig konstruktivt og selvkritisk til. En diskussion, der viser, at den antropologiske „kolde tyrker“ i kølvandet på afslutningen af eurocentrismens totaldominans langt fra er et veloverstået kapitel. Det tror jeg for så vidt, mange antropologer er enige med mig i, og det er fristende at konstatere, at den „kolde tyrker“ i virkeligheden er kommet for at blive, medmindre der sker noget radikalt anderledes med verdens sammensætning end det, der tegner sig i dag.

Det man kan bruge den postkoloniale optik til, men som Argyrou ikke kommer i nærheden af, er at underminere den vestlige videnskabs privilegerede status som hævet over en social virkelighed. Når denne arvemasse er erkendt, bliver det også nødvendigt at forholde sig til, at det historiske grundlag for udviklingen af en vestlig videnskabelig praksis er uadskillelig fra dens imperialistiske samtid, og det rejser som sådan helt afgørende spørgsmål om muligheden for at frigøre sig som forsker ikke bare fra de historiske eurocentriske praksisser, men også fra disse praksissers forståelsesrammers aflejringer i en formelt set afkoloniseret verden. Som Peter Hulme siger det, er „antropologien som en disciplin nødvendigvis impliceret i det koloniale møde som den voksede ud af“. Det er vel også præcis denne erkendelse, der har fået dele af disciplinen til at vende blikket mod indre vestlige relationer.

Efter denne kritik af Argyrous postkoloniale udgangspunkt melder sig naturligvis spørgsmålet om der er andre tiltag i Argyrous bog, som konstruktivt åbner for andre diskussioner. Titlen *The Will to Meaning* lægger op til bogens hovedbudskab, der går på, at antropologen nærmest arbejder på trods af et umuligt projekt, nemlig realiseringen af begrebet „sameness“, som ikke kan skrives ud. Her er tale om et passioneret indlæg til forsvar for vigtigheden af antropologisk praksis, og for at man ikke opgiver i lyset af krisestemningen, men fortsætter – måske mere på grund af, end på trods af – det antropologiske projekts umulighed. Her ligger Argyrous position sådan set ikke så langt fra det postkoloniale projekts insisteren på at tale kolonialisme og neokolonialisme imod, på trods af at de sociale og økonomiske realiteter ikke just inviterer til at tro på at slaget er vundet. Forskellen opstår, hvor det postkoloniale vægter de hegemoniske diskurser på tværs af eksempelvis politik, økonomi og æstetik, mens Argyrou synes at stille sig uden for disse diskurser for at hævde den fundamentale „sameness“, der er menneskets fundament, men hvis indhold man derudover ikke ved mere om ved slutningen af bogen end ved bogens begyndelse. Tværtimod lægges der i bogens introduktion op til en kritisk læsning, der aldrig rigtig bliver bundet op på de teoretikers univers, som Argyrou tilsyneladende gerne vil i clinch med.

Lad to eksempler være rigeligt her: Gramsci bliver reduceret til en forløber for Foucault (noget, de vist begge ville betakke sig for), de komplekse relationer mellem postkolonialisme og postmodernisme må nøjes med en fodnotehenvisning til bl.a. Bart Moore-Gilberts *Postcolonial Theory* uden sidehenvisning. I de mere konkrete nedslag i antropologisk diskurs som fx Sahlins/Obeyesekere-debatten om betydningen af kaptajn Cooks død i Hawaii savner jeg en bedre orientering rundt i feltet, ikke blot mellem de to kombattanter, men også en inddragelse af de andre læsninger af debatten, der siden er kommet til (fx i Rod Edmonds *Representing the South Pacific*). I alle tilfælde er der tale om gennemdiskuterede komplekse problemstillinger, hvor vi i denne fremstilling ikke får så meget som toppen af det så berømte isbjerg at se. Det skyldes måske også, at bogens 119 sider ikke giver mulighed for at komme ordentlig omkring et så vidt forgrenet felt, som den signalerer en interesse i. En for smal bog der, selv hvis man betragter den som et essay eller et debatindlæg, savner at redegøre ordentligt for sit ståsted i forhold til de diskurser, den taler om. Det gør, at bogen kommer til at savne en ordentlig ballast til at kunne blande sig i en ellers meget interessant og væsentlig debat om, hvad antropologi/etnografi gør, bør gøre og har gjort. Virker dette syn for kritisk, er det sådan set, fordi jeg har taget bogen på sit (titel)ord.

Man kunne selvfølgelig modargumentere over for denne kritik, at jeg ikke burde indlade mig på at anmelde en bog, som jeg først og fremmest vil betegne som mangelfuld i sin videnskabsteoretiske afdækning, ikke bare af det postkoloniale, men såmænd også af andre teoretiske konstellationer, som trækkes gennem den bizzarre mølle med „sameness“ som en befrielse fra dualismens ondskab. Havde Argyrou ikke postuleret et postkolonialt udgangspunkt for sin kritik, havde jeg nok sendt den retur, men jeg finder det et stigende irritationsmoment, at forskere efter eklektisk forgodtbefindende på fragmentarisk vis reproducerer, hvad de betragter som den postkoloniale totalitet. Denne svada ikke for at udøve et monopol på postkolonial tankegang, for der er så rigelig brug for kritiske udøvere, eksempelvis i forhold til mere eller mindre skabsliberalistiske udlægninger af verdens sammenhænge. Men det er altså afgørende, at man gør sit hjemmearbejde ordentligt, og dette inkluderer en ordentlig orientering i det videnskabsfelt,

man bevæger sig i, og at man forholder sig til den viden, der findes på området. Ellers kan vi jo starte forfra hver gang.

Lars Jensen,
Ph.d., adjunkt
Kultur- og Sprogødestudier
RUC

Steen Bergendorff: Europas udvikling. Skiftende livsbetingelser og individualisme. Allerød: Litera 2002. 173 sider. ISBN 87-91242-06-1. Pris: 198 kr.

Forholdet mellem Europa eller den nordlige og rige verden og kolonierne eller ulandene har de seneste mere end 100 år givet anledning til en række modeller, som har påpeget det globale systems modsætninger. I slutningen af det 19. århundrede diskuterede socialisterne i 2. Internationale, om man skulle støtte den kapitalistiske udvikling i de feudale kolonier for hurtigere at bringe dem og – for nogle teoretikers vedkommende – dermed hele verden frem til socialismen. I 1960'erne udviklede den teori sig, at de nordlige og vestlige stater rigdom byggede på fattiggørelsen og underudviklingen af ulandene. Ifølge en gren af teorierne var der tale om et globalt kapitalistisk system, og derfor måtte proletariatet i ilandene og i ulandene være solidariske i den fælles globale klassekamp mod kapitalismen og imperialismen. I en anden gren af teorierne blev en del af de rigdomme, den vestlige kapitalisme hentede i ulandene, brugt til at købe de rige landes arbejderklasse, hvorfor hovedmodsatningen i verden gik mellem de udviklede og de underudviklede lande. Her var der ingen classesolidaritet. Steen Bergendorffs bog tilslutter sig det sidste synspunkt, dog med nogle moderniseringer. Det er nu ikke længere arbejderklassen, der bliver købt, men middelklassen, og årsagen til middelklassens styrke er ikke dens revolutionære potentiale, men at den via demokratiet har en magt over staten, som så til gengæld redistribuerer stadig større dele af den akkumulerede kapital. Prisen betales af de 80 % af verdens befolkning, der ikke nyder godt af dette system, men som tværtimod betaler gildet, et gilde som bliver stadig dyrere, da middelklassens forbrugsbehov hele tiden vokser kraftigt.

Det politiske demokrati er ifølge Bergendorff tæt forbundet til kapitalismen, idet lighedspolitikken i nord bygger på og forudsætter en voksende global ulighed. Demokratiseringsbestrebelsene fremstilles som et nyt korstog i såvel Østeuropa som i den tredje verden, hvor befolkningerne skal underkastes den nye religiøse treenighed: informationer, det frigjorte individ og demokratiet. Demokrati og menneskerettigheder betragter forfatteren som en del af forbrugersamfundets magtteknologi, en del af den måde, individet disciplineres til at ophøje valget til livets mening – i forbrugersamfundets tjeneste. Eksport af dette til ulandene er imperialismen. Og oven i dette smykker europæerne deres liv i velstand med nogle evolutionistiske fortællinger om verden, hvor de henviser til egen overlegenhed på en lang række vigtige områder, herunder og ikke mindst individualismen. Og denne individualisme er ved siden af verdenssystemet den anden vigtige faktor i Steen Bergendorffs bog. For at vise sine pointer vil forfatteren følge individualismens historie og betingelser i en verden, som analyseres som et sammenhængende, ubrydeligt og altomfattende system. Dette skulle så blandt andet gøre